

**DUAL TA'LIMNING IMKONIYATLARI , AFZALLIKLARI VA
ISTIQBOLLARI.**

Xamidova Mo`tabarxon Abdumalik qizi.

Qarshi davlat universiteti "Iqtisodiyot" kafedrasida tayanch doktoranti.

ORCID: 0009-0008-8305-1546

muhayyo.xamidova@bk.com . +998941751535

Annotatsiya: Iqtisodiyotning barcha sohalarida malakali kadrlarning o`rni yuqori hisoblanadi. Ishlab chiqarish, sanoat va xizmat ko`rsatish sohalarida malakali ishchi va mutaxasislarga bo`lgan ehtiyoj yuqori ko`rsatkichlarni tashkil etmoqda. Ayniqsa hozirgi kunda turizm sohasining deyarli barcha yo`nalishlarida yetuk kadrlar omilisiz yuqori samaraga erishish murakkab masaladir. Shunday ekan, turizm sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlar malakasini oshirish har doimgidek muhim masala bo`lib qolmoqda. Ushbu masalada yildan yilga o`zining ijobiy samarasini berib kelayotgan xorij tajribalaridan foydalanish muammoning o`rinli yechimi bo`la oladi. Hozirgi kunda ko`plab xorij mamlakatlari malakali kadrlar tayyorlashda dual ta`lim shaklidan foydalanmoqda. Dual ta`lim shakli - ta`limning nazariy qismi oliy ta`lim muassasada, amaliy qismi esa ish joyida o`tkaziladigan shakli hisoblanib, ushbu tizim uch taraflama , ya`ni institut , korxona va talabaga manfaatli bo`lib, soha korxonalariga zamonaviy va malakali mutaxasislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Bevosita ta`limning ushbu shakli turizm sohasini rivojlantirishda ham juda ahamiyatli hisoblanadi. Ushbu maqolada turizm sohasida dual ta`lim shakli asosida yuqori malakali kadrlar tayyorlashni boshqarish masalasi ko`rib chiqiladi.

Kalit so`z: turizm sohasi, dual ta`lim shakli, xorij tajribasi, kadrlar boshqaruvi.

Abstract: The role of qualified personnel in all sectors of the economy is high. The need for qualified workers and specialists in the production, industry and service sectors is very high. Especially now, in almost all areas of the tourism

sector, achieving high efficiency without a qualified personnel factor is a difficult issue. Therefore, improving the skills of personnel working in the tourism sector remains as important as ever. In this regard, the use of foreign experience, which has been giving its positive results from year to year, can be an appropriate solution to the problem. Currently, many foreign countries are using the dual form of education in the training of qualified personnel. The dual form of education is a form in which the theoretical part of education is conducted in a higher educational institution, and the practical part is conducted in the workplace. This system is tripartite, that is, beneficial to the institute, the enterprise and the student, and serves to train modern and qualified specialists for the enterprises of the sector. This article examines the managing the training of highly qualified personnel based on a dual education format in the tourism sector.

Key words: tourism industry, dual education, foreign experience, human resources management.

Аннотация: Квалифицированные кадры играют важную роль во всех секторах экономики. Потребность в квалифицированных рабочих и специалистах в сфере производства, промышленности и услуг очень высока. Особенно сегодня достижение высокой эффективности практически во всех сферах туристической отрасли без квалифицированного кадрового фактора является сложной задачей. Поэтому повышение квалификации кадров, работающих в сфере туризма, остается актуальным как никогда. В этой связи использование зарубежного опыта, который из года в год дает положительные результаты, могло бы стать разумным решением проблемы. В настоящее время во многих зарубежных странах дуальное образование используется для подготовки квалифицированных кадров. Дуальная форма обучения — форма обучения, при которой теоретическая часть обучения осуществляется в высшем учебном заведении, а практическая — на рабочем месте. Такая система выгодна трем сторонам: институту, предприятию и студенту и служит подготовке современных и квалифицированных специалистов для предприятий отрасли. В статье рассматривается опыт

зарубежных стран по организации подготовки высококвалифицированных кадров на основе дуального формата образования в сфере туризма.

Ключевые слова: индустрия туризма, дуальное образование, зарубежный опыт, управление человеческими ресурсами.

ASOSIY QISM.

Dual ta'lim tizimi so'nggi yillarda ta'lim jarayonida innovatsion yondashuv sifatida e'tirof etilmoqda. Bu tizim, o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan uyg'unlashtirish imkoniyatini beradi. Dual ta'lim, asosan, professional ta'lim va kasb-hunar kollejlarda qo'llaniladi, ammo bu yondashuvni umumta'lim maktablarida ham joriy etish mumkin. Ushbu maqolada, dual talim tizimining mohiyati, afzalliklari, qiyinchiliklari va uning rivojlanishi yo'llari haqida batafsil to'xtalib o'tamiz.

➤ Dual ta'lim tizimining mohiyati;

Dual ta'lim — bu ta'lim jarayonining ikki komponentining birlashuvi: nazariy va amaliy ta'lim. O'quvchilar, bir vaqtning o'zida, o'qituvchilar tomonidan berilayotgan nazariy bilimlarni o'zlashtiradilar va shu bilan birga, amaliy tajriba olishlari uchun ish joylarida yoki praktikumlarda qatnashadilar. Bu yondashuv, o'quvchilarning ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi hamda ish beruvchilar uchun malakali kadrlarni tayyorlash imkonini beradi. Dual ta'lim tizimining paydo bo'lishi 19-asrga borib taqaladi. Ushbu tizim avvaliga Germaniya va boshqa Yevropa mamlakatlarida shakllandi va keyinchalik dunyoning turli burchaklariga tarqaldi. Bugungi kunda, dual ta'lim yondashuvi ko'plab mamlakatlarda, jumladan, Avstriya, Shveytsariya, Gollandiya va boshqalarda muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. O'zbekiston ham bu tizimni o'z ta'lim tizimiga joriy etishga harakat qilmoqda. Dual talim tizimining eng asosiy afzalliklaridan biri — o'quvchilarga amaliy tajriba olish imkonini berishi. O'quvchilar, nazariy bilimlarini ish joylarida yoki praktikumlarda amalda qo'llashlari mumkin. Bu, ularning ko'nikmalarini rivojlantiradi va ishga joylashish imkoniyatlarini oshiradi. Dual

talim tizimi ish beruvchilar bilan ta'lim muassasalari o'rtasida yaqin hamkorlikni ta'minlaydi. Bu hamkorlik ish beruvchilarga malakali kadrlarni tayyorlashga yordam beradi, o'quvchilarga esa zamonaviy ish muhitiga moslashtirish imkonini beradi. Dual ta'lim orqali o'quvchilar o'z karyera yo'llarini oldindan rejalashtirish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Ular o'qish vaqtida o'zlariga yoqqan sohalarda amaliy tajriba to'playdilar va kelajakdagi ish joylarini tanlashda ko'proq ishonch hosil qilishlari mumkin. Dual talim tizimi o'quvchilarga tezkor va samarali ta'lim olish imkonini beradi. Ular tezda nazariy bilimlardan amaliyotsiyaga o'tish imkoniyatiga ega bo'lib, bilimlarini tezda hayotga tatbiq etadilar.

➤ Dual ta'limning qiyinchiliklari;

1. Tizimning yaratilishi.

Dual ta'lim tizimini yaratish jarayoni juda murakkab va vaqt talab etadi. Bu tizimni muvaffaqiyatli joriy etish uchun ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasida qulay hamkorlik o'rnatilishi talab qilinadi. Bunda, ish beruvchilar ta'lim jarayoniga jalb qilishda o'z vaqtini va resurslarini sarflashlari kerak.

2. Ta'limning ko'rinishi.

Dual ta'lim tizimida o'quvchilarning ta'lim jarayoni, ko'pincha an'anaviy ta'limdan farq qiladi. Bu farq o'quvchilarning zamonaviy ish muhitiga moslashuvini qiyinlashtirishi mumkin. Ba'zi o'quvchilar nazariy bilimlarni o'zlashtirishda qiynalishi mumkin.

3. Qonunchilik bazasining yetishmasligi;

Dual talimni joriy etish va rivojlantirish uchun zarur bo'lgan qonunchilik bazasi hali ham Kam. Ushbu tizimni qonunchilik asosida faol rivojlantirish uchun davlat tomonidan qo'shimcha choralar ko'rish zarur.

➤ Dual ta'lim tizimini rivojlantirish yo'llari;

1. Ta'lim va ishga joylashish jamiyati;

Davlat va xususiy sektorda ish beruvchilar va ta'lim muassasalari o'rtasida ta'lim va ishga joylashish masalalarida hamkorlikni kuchaytirish kerak. Ish beruvchilar o'z ehtiyojlarini aniqlab, ta'lim muassasalariga o'z takliflarini berishlari

zarur. Bu jarayonda, o'quvchilar uchun stajirovka va amaliyot imkoniyatlarini yaratish muhimdir.

2. O'quv dasturlarini yangilash

Dual talim tizimining samaradorligini oshirish uchun o'quv dasturlarini doimiy ravishda yangilab borish zarur. Darslar va ta'lim materiallari zamonaviy ish bozoriga mos ravishda ishlab chiqilishi kerak. O'quvchilarga amaliy ko'nikmalarga ko'proq e'tibor berilishi kerak.

3. Qonunchilikni takomillashtirish

Dual talimni qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan qonunchilik bazasini takomillashtirish lozim. Davlat, dual talim tizimini rivojlantirish, yo'naltirish va moliyalashtirish bo'yicha aniq rejalarni ishlab chiqishi kerak.

Shuningdek, dual ta'limning asosiy maqsad va vazifalari mavjud. Unga ko'ra;

Dual ta'limning maqsadi quyidagilardan iborat:

- talabalarning nazariy bilimlarini mustahkamlash;
- talabalarda ta'lim olayotgan ta'lim yo'nalishi (mutaxassisligi) bo'yicha amaliy ko'nikmalarni shakllantirish;
- talabalar uchun tashkiliy-huquqiy shaklidan qat'i nazar, korxonalarda ishlab chiqarish (shuningdek, tashkiliy-boshqaruv) faoliyatiga oid tajribalarni o'rganishni tashkil etish;
- talabalarning kasbiy va ijodiy qiziqishlarini rivojlantirish;
- bitiruvchilarning zamonaviy texnika va texnologiyalar bilan ishlashi uchun zarur amaliy ko'nikma va malakalarga ega bo'lishini ta'minlash;
- oliy ta'lim tashkiloti va korxonada o'qitish, shuningdek, oliy ta'lim tashkilotining o'quv jarayoniga yangi o'qitish texnologiyalarini joriy etish orqali talabalarning raqobatbardoshligini oshirish.

Dual ta'limning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- mehnat bozori ehtiyojlariga, iqtisodiyot tarmoqlarini va rivojlanish istiqbollari mos ravishda mutaxassislar tayyorlash;
- ijtimoiy sheriklikni takomillashtirish;

- oliy ta'lim tashkilotining ta'lim dasturlari mazmuni va tuzilmasining mobilligini ta'minlash;
- ishlab chiqarish sharoitidagi kasbiy tajribani o'rgatish uchun talabalarga yetarli sharoit yaratish;
- talabalarga o'qish va ishlash imkoniyatlarini yaratish.

Ushbu qilinayotgan ishlarning barchasi turizm sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlar malakasini oshirish, jahon talablariga javob beradigan mutaxassislarni tarbiyalashdan iborat.

XULOSA

Dual talim tizimi, o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan birlashtirish imkoniyatini beruvchi yanada samarali ta'lim uslubidir. Ushbu tizim yordamida o'quvchilar zamonaviy ish bozorida raqobatbardosh bo'lishlari va o'z karyera yo'llarini mustaqil ravishda belgilashlari mumkin. Biroq, dual talim tizimini joriy etish va rivojlantirish jarayonida bir qator qiyinchiliklar mavjud. Bu masalalarga e'tibor qaratish va zarur choralarni ko'rish lozim. Dual talim tizimidagi muvaffaqiyatli natijalarga erishish, endi ta'lim sohasidagi barcha ishtirokchilarning hamkorligini va mas'uliyatini talab qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati;

1. "Learning for Jobs". OECD Publishing.
2. "Dual Education in Small and Medium Enterprises: An Overview". European Centre for the Development of Vocational Training.
3. "The Role of Vocational Education and Training in the Development of Dual Apprenticeship". Journal of Vocational Education & Training.
4. "National Report on the Development of Dual Studies" - Federal Ministry of Education and Research, Germany.
5. "The Dual System of Vocational Education and Training in Germany". International Handbook of Education for the Changing World of Work.
6. "Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development". Prentice Hall.
7. "The Dual System in Vocational Education and Training: A Comparative Analysis". European Journal of Education.